

**Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite**  
**Møte onsdag den 28. november 1956 kl. 10.**

Møtet ble ledet av viseformannen, Sundt.

Til behandling forelå følgende saker:

1. Orientering om den utenrikspolitiske situasjon.
2. Redegjørelse om den militære beredskap.
3. Redegjørelse av statsministeren om sivile administrative beredskapstiltak.

Til stede var: Bratteli, Bøyum, Reidar Carlsen, Ranveig Frantzen, Hambro, Hegna, Isaksen, Kjøs, Konrad Knudsen, Gunnar Alf Larsen, Leirfall, Røiseland, Selvik, Smitt Ingebretsen, Sundt, Oscar Torp, Vatnaland, Watnebryn og Aalmo.

Av Regjeringens medlemmer møtte: Statsminister Gerhardsen, fungerende utenriksminister Skaug og statsråd Handal.

Til stede var dessuten: Utenriksråd Skylstad, ekspedisjonssjef Andersen, statssekretær Sivert Nielsen, major Braadland, 1ste sekretær Ålgård og konsulent Greve.

*Sak nr. 1. Orientering om den utenrikspolitiske situasjon.*

**Fung. utenriksminister Skaug:** Jeg skal ikke gjøre noe forsøk på å oppsummere den senere tids begivenheter – de vil være kjent fra presse og radio. Det jeg skal prøve, er på basis av de opplysninger vi har, og særlig på basis av det som foreligger som rapporter i Utenriksdepartementet, å gi en vurdering av hvor vi mener at vi står – en orientering som forhåpentlig kan tjene som en bakgrunn for de aktuelle norske beredskapsspørsmål som statsministeren og forsvarsministeren skal redegjøre for.

Alle vil vel antagelig være enig i at det å gi en slik vurdering er overordentlig vanskelig. Situasjonen både i Øst-Europa og Midt-Østen har jo sitt særpreg i at den er lite oversiktlig og meget labil. Det er mange ting vi ikke vet, og det kan skje høyst uventede ting. Vi kan antagelig si at krisesituasjonen i dag ligger en del grader bedre an enn tilfellet var for 2-3 uker siden, særlig fordi man er kommet på talefot i Midt-Østen, - FN-troppene er rykket inn der, og fordi begivenhetene i Ungarn har avdekket vesentlig svake posisjoner med hensyn til Sovjets stilling og muligheter. Det vesentlige er imidlertid at krisen langt fra er over, og at det kan skje uventede ting.

Det er vel enighet om at når en skal forsøke å vurdere det som nå er skjedd i Ungarn, må en se det på bakgrunn av den såkalte «nye linje» i sovjetisk politikk. Det var tungtveiende indre årsaker til den omlegging som fant sted i Sovjet-Samveldets politikk i de siste årene, men også ytre årsaker spilte inn. Det er nok å minne om utviklingen av de kjernefysiske våpen, eller rettere sagt: erkjennelsen av

at utviklingen av de kjernefysiske våpen hadde ført til at ingen av de to maktgrupper kunne ville ønske å utløse en storkrig fordi det nødvendigvis også ville medføre egen utslettelse. Samtidig var vel sovjetlederne blitt mer optimistiske med hensyn til muligheten av å kunne fremme sine utenrikspolitiske mål ved fredelige midler. Sovjetlederne har uten tvil i noen tid vært av den overbevisning at tiden arbeider for dem når det gjelder maktgruppens relative styrke. Valget av denne veien gjorde det nødvendig å gå til en viss liberalisering både i Sovjet-Samveldet selv, i de enkelte satellittstater og i forholdet mellom satellittstatene og Moskva. Dette måtte gjøres både for å stimulere den økonomiske utvikling i Sovjet-blokken og også for delvis å møte det press som begynte å gjøre seg gjeldende i satellittstatene.

Den nye linjen hadde samtidig et annet formål, nemlig å fremme tilliten til kommunismen i Asia, Afrika og også i store deler av den vestlige verden. Sovjetlederne har selvsagt vært klar over de vanskeligheter en slik politikk fører med seg. De hadde da også på forhånd stillet opp en klar grense for utviklingen, og det kom bl.a. til uttrykk i erklæringen av 30. oktober til andre sosialistiske stater, som i norsk oversettelse ble sendt bl.a. til alle stortingsmenn. Denne erklæring må forstås slik at sovjet-makthaverne ikke vil avfinne seg med at noe land bryter ut av dets politiske og økonomiske og militære maktsfære. Jeg kan her som en liten illustrasjon nevne at Krustsjev i en samtale med ambassadør Braadland allerede den 29. oktober til en bemerkning fra Braadland om at Ungarns uavhengighet er et viktig spørsmål som vi alle er interessert i, svarte følgende: «Ja, uavhengighet – men innenfor den sosialistiske leir.» Denne grensen ble holdt i Polen, og en må vel si at det ser ut til at de også vil klare å holde denne grensen i Ungarn med de tiltak som nå settes i verk.

På bakgrunn av det som har skjedd, mener vi at det fremdeles er grunn til å trekke den slutning at Sovjet-Samveldet er innstillet på å unngå en storkrig, og begivenhetene både i Polen og i Ungarn må tross alt ha skapt en betydelig uro i Kreml. Det viser seg jo at satellittstatene ikke er til å stole på.

Den andre slutningen er at Sovjet-Samveldet ikke skyr noen midler når det gjelder å hindre et frafall fra Østblokken. Selv om det er sannsynlig at Sovjet-Samveldet ikke ønsker å utløse noen storkrig i samband med begivenhetene i Øst-Europa, er imidlertid en væpnet intervensjon som den vi nå har i Ungarn, i seg selv en alvorlig fare for verdensfreden.

Det viktigste i øyeblikket er vel nå imidlertid å forsøke å kaste et blikk fremover, og meget av det som vil komme til å skje, er avhengig av de omgrupperinger som skjer og de motsetningsforhold som eksisterer innenfor østblokk-landene selv. Et avgjørende spørsmål der er jo hvorvidt begivenhetene i Ungarn vil få følger for maktgrupperingene i tiden fremover, og fremfor alt hvilke følger begivenhetene i Ungarn kan få for Sovjets egen politikk. Det er vel sannsynlig at begivenhetene i den senere tid vil få visse følger for den øverste ledelse i Moskva – i all fall er det mange som gjetter på det. Det kan vel ikke være tvil om at den utvikling som har funnet sted, har vært en hard påkjenning for de personer som i første rekke har gått inn for en mer liberal politikk. Det er derfor ikke usannsynlig at marsjall Sjukov vil ha styrket sin stilling. Men hittil foreligger

ingen eksakte opplysninger om omgruppering av styrkeforholdet innenfor sovjetledelsen. Det er i denne forbindelse ennå ukjent hva utnevnelsen av Molotov som sjef for ministeriet for statskontroll innebærer. Sentralkomiteens kommende plenumsmøte i desember vil vel imidlertid kunne bringe en avklaring både når det gjelder spørsmålet om eventuelle endringer i den øverste ledelse og i den generelle politiske linjen. For å illustrere hvor vanskelig det er å vurdere hva den foretatte personendring i Moskva med Molotovs innsettelse som sjef for ministeriet for statskontroll innebærer, vil jeg gjerne referere en melding som er kommet fra ambassadør Braadland i går om oppfatninger som gjør seg gjeldende i Moskva. Braadland meddeler

«at det ennå ikke lar seg gjøre å tyde utnevnelsen av Molotov til minister for statskontrollen. Den amerikanske ambassadør er uviss, men heller til den oppfatning at Molotovs stilling er styrket. Ambassadør Braadland heller til samme syn. I sin egenskap av «riksrevisor» vil Molotov i likhet med kontrollkomiteen innen partiet kunne overvåke statsadministrasjonen. Molotov har også før krigen innehatt verv som administrativ overvåker.» Han sier senere i meldingen:

«Molotovs utnevnelse er muligens en nøytraliseringsmanøvre fra Krustsjev-gruppens side med henblikk på å forebygge et eventuelt krav på det forestående møte i sentralkomiteen om at Molotov gis et enda viktigere embete. Den amerikanske ambassadør stiller seg tvilende til denne tankegang, og synes selv at Molotovs nye utnevnelse kan lede til nye skritt i retning av et nytt skifte Bulganin – Malenkov. Braadland tror selv at Malenkovs politiske forvisning er snarere sannsynlig.» Det er slutten på meldingen.

En må vel videre som en foreløpig konklusjon på det som skjer i Øst-Europa regne med at Sovjet-Samveldet fortsatt i det lange løp vil være interessert i å fremme sine interesser ved økonomiske og politiske midler. Den sjarm-offensiv som har vært brukt i den forbindelse, vil vel i den nærmeste tid neppe være av noen særlig betydning i den vestlige verden, og vi vil vel nå måtte innstille oss på en ny kald krig.

Forholdet innenfor stallitt-statene og mellom disse og Moskva vil sikkert i tiden fremover bli ytterst spent, og det er allerede nå klart at det særlig etter bortførelsen av Nagy er inntrådt et nytt kriseforhold mellom Sovjet-Samveldet og Jugoslavia. Vi må være forberedt på å bli stilt overfor en militær oppladning ved demarkasjonslinjen mellom øst og vest – en situasjon som i seg selv innebærer alvorlige faremomenter.

Om dette har NATO's stående militærkomite, «Standing Group», gitt en uttalelse for en tid tilbake, første gang omkring 5. november og siden en uke senere, som jeg gjerne vil referere fordi den fremdeles gir uttrykk for den stående militærkomites oppfatning av dette spørsmålet:

«De siste ukers utvikling i satellitt-statene vil kunne få betydningsfulle virkninger på de interne forhold i Sovjet-Samveldet. Slike virkninger vil kunne medføre et sterkt press på sovjetlederne, dette vil kunne medføre fare

for feilberegninger eller et behov for å avlede oppmerksomheten fra indre vanskeligheter ved et tilspisset forhold til omverdenen. Standing Group uttaler til slutt at Sovjet-Samveldets evne til å angripe Vest-Europa må antas å ha avtatt som følge av svekkelsen av kommunikasjonslinjene og overføringen av militære styrker til enkelte satellitt-land. Standing Group antar at krisen har medført en alvorlig risiko for den vestlige verden. Risikoen skyldes faren for mulige feilberegninger fra Sovjet-myndighetenes side i forholdet til satellitt-statene i den spente situasjon.»

Også for Midt-Østen må det kunne sies at hovedsynspunktet er at sovjetisk utenrikspolitikk for tiden utvilsomt går ut på å unngå at en storkrig bryter ut. Dette skyldes både frykten for virkningene av Vestens kjernefysiske våpen og sovjetledernes overbevisning om at deres politiske og økonomiske mål kan oppnåes ved fredelige midler på litt lengre sikt. På den annen side er det ganske klart at russerne ikke godvillig vil gi slipp på noen av de maktposisjoner de har oppnådd, enten det nå er i Europa eller i Midt-Østen. De har i løpet av det siste året skaffet seg en rekke forbundsfeller blant de arabiske stater fordi de har støttet deres nasjonale krav både mot Vestmaktene og mot Israel. I den foreliggende situasjon ønsker russerne å demonstrere styrken i det russiske vennskapet, ikke minst fordi dette samtidig tjener til å understreke motsetningsforholdet mellom araberstatene og Vestmaktene.

Meldingene om militær støtte til de arabiske land i form av krigsmateriell, bl.a. fly, tanks og artilleri, har vakt uro i Israel og i den vestlige verden. Vi kjenner ikke til om de leveransene som har funnet sted i den siste tid, spesielt til Syria, gjelder slikt materiell som er bestilt for en tid siden og som først leveres nå. Enkelte meldinger hevder det. Men det er også mulig at det dreier seg om utstyr som russerne leverer nå for å styrke Syrias forsvar under inntrykk av krisen mellom Egypt og Israel. Under alle omstendigheter vil våpensendingene bidra til å opprettholde spenningen på dette området, og det er ingen grunn til å tro at dette ikke er i overensstemmelse med russernes ønsker.

Det er også spørsmål om utviklingen i Syria kan være noe mer, – at der i nært samarbeid med Syria selv bygges opp en sterk russisk forpost – eller noe mer. Dette hevdes jo blant annet fra israelsk hold.

Også her vil jeg gjerne sitere litt av det som står i meldingen som kom i går fra ambassadør Braadland i Moskva. Han sier:

«Den amerikanske ambassadør er fremdeles engstelig for utviklingen i Syria, hvor den kommunistiske infiltrasjon er sterk og hvor det kan komme nye overraskelser. Han» – det vil si ambassadør Dohlen – «har 24. d.m. tilrådd Washington å legge et nytt diplomatisk press på Nasser og mane ham til forsiktighet og til å akseptere en FN-løsning. Samtidig skulle det gjøres klart at en avvikelse fra FN's linje ville bli forhindret av USA med alle midler.»

Dette er ambassadør Bohlens råd til utenriksledelsen i Washington og ikke noe mer. Men samtidig bør man vel kanskje legge til at det øyensynlig legges stor vekt på de råd ambassadør Bohlen gir.

Jeg vil også nevne faren for at den økte sovjetiske aktivitet i Midt-Østen kan oppmuntre til arabiske provokasjoner både mot Israel og mot FN-styrkene. På den annen side kan det nevnes at de fire Bagdadpakt-statene, Irak, Iran, Tyrkia og Pakistan, den 23. november i en felleserklæring forpliktet seg til å treffe de nødvendige tiltak for å hindre «undergravningsarbeidet» i å fortsette i Midt-Østen. Det er særlig frykten for en sterk kommunistisk innflytelse i Syria som har fått de fire moderate statene til å vedta denne erklæring.

Situasjonen i Midt-Østen kompliseres vesentlig ved at de innenrikspolitiske forholdene i flere av landene er ytterst labile. Det er grunn til å tro at den store masse av befolkningen i de arabiske land er mer pro-Nasser og mer anti-vestmaktinnstilte enn de ledende kretser i flere av disse land.

Minister Reusch i Cairo rapporterer som sin oppfatning at forretningskretser i Egypt nå utvilsomt er sterkt opptatt av hvordan de kan få styrtet Nasser, noe som kanskje vil være mulig når de katastrofale økonomiske følger som denne konflikten har for Egypt, blir åpenbare.

Meldinger som er kommet til Utenriksdepartementet fra vår minister i Pakistan, understreker særlig de vanskeligheter krisen i Midt-Østen har skapt for den relativt moderate regjeringen der. Den muhammedanske liga og ytterliggående og opposisjonspartier har der agitert opp befolkningen til fordel for Egypt. I flere andre arabiske land vil man ha tilsvarende problemer å kjempe med. Klarer disse pan-arabiske, aktivistiske gruppene å vinne den politiske kontroll, vil faren for en væpnet konflikt bli større.

I den foreliggende situasjon vil det være av avgjørende betydning at de avdelingene som tilsammen utgjør de Forente Nasjoners internasjonale politistyrke, blir i stand til å opptre effektivt. En første betingelse for at dette kan skje, er at de interesserte parter bidrar til å lette styrkenes oppgaver. Generalsekretær Hammarskjöld har gjennom direkte forhandlinger med den egyptiske president i dagene 16.-18. november oppnådd tilsagn om bistand fra Egypt, slik at politistyrkene kan tre i virksomhet. Generalsekretæren la frem en rapport om disse forhandlinger for FN's Generalforsamling den 21. november. Det fremgikk av denne rapporten bl.a. at det ennå gjenstår å bli enige om en rekke juridiske, tekniske og administrative spørsmål i forbindelse med stasjoneringen av FN-styrkene i Egypt. Det er hensikten å søke å få løst disse problemene så snart det er mulig. Det viktigste har hittil vært å få tilslutning til prinsippet om at styrker fra de Forente Nasjoner skal virke som et skjold mellom de stridende parter. Det er all grunn til å tro at både de franske, de britiske og de israelske styrkene vil bli trukket tilbake fra sine posisjoner i Egypt etterhvert som FN-styrkene blir i stand til å overta vaktholdet etter dem. Men det foreligger ennå ingen detaljer om hvor man har tenkt seg at FN-styrken skal baseres. Det fremgår av de forhandlinger som ble ført mellom Hammarskjöld og president Nasser, at FN-styrkene ikke skulle bli i Suezkanalsonen utover den tid da man kunne frykte væpnet angrep mot sonen. Det ser ut til at tilbaketrekningen av de franske, britiske og israelske styrker fra Egypt har gått senere enn generalsekretær Hammarskjöld hadde håpet på. Men på den annen side er det overordentlig viktig at FN-styrkene får tid til å organisere seg, bygge ut sine

forsyningslinjer osv. før de for alvor settes inn i sin virksomhet. Foreløpig må man vel si at styrkene der nede i første rekke har vært av symbolsk art, men om kort tid regner man med at de vil være i stand til å gjennomføre et effektivt vakthold etter de retningslinjer som FN-kommandoen trekker opp. Det hersker en viss meningsforskjell mellom partene om de britisk-franske styrker skal forlate Egypt før Suezkanalen er farbar igjen, slik som Egypt krever, eller om de skal bli for å sikre at kanaltrafikken kommer i gang igjen, slik britene har ønsket det. Det er ellers Hammarskjölds mening at FN-styrkene ikke skal ha noe med vaktholdet av kanalen å gjøre, men at selve oppryddingen av kanalen bør foregå i FN's regi.

Så usikker som situasjonen i Midt-Østen er under den nåværende våpenhvile, er det viktigere enn noensinne at man av all kraft søker å komme nærmere en fredsordning i området. Man kan ikke la det nåværende provisorium eksistere som en varig ordning. Hovedoppgaven for den nærmeste tid fremover blir å bringe ro og orden i forholdet mellom Israel og araberstatene. Før en fredsordning er kommet i stand mellom disse partene, er det imidlertid liten utsikt til at det kan skapes noe tillitsfullt samarbeid mellom Vestmaktene og de arabiske land, og inntil videre må man regne med at hele situasjonen i Midt-Østen utgjør en latent fare hvor uberegnelige ting kan skje med enda mer uberegnelige følger. Det er vel også det som er årsaken til at britene og franskmennene nøler med å trekke seg ut, til tross for at denne tilbaketrekkingen jo nettopp skulle lede til den avspenning som vi alle håper på.

**Formannen:** Jeg takker fungerende utenriksminister for redegjørelsen.

**Hambro:** Meldingene fra Moskva var jo av meget stor interesse, men det lar seg vel neppe nekte at alt vi får fra Moskva er gjett-verk, intet annet. Om jeg ikke tar feil, så – like før Molotov fikk sitt nye verv – innrapporterte Braadland at det gikk rykter om noe sådant, og at han holdt de rykter for å savne enhver rot i virkeligheten, for Molotov var ferdig. Det ble sirkulert bl.a. til vår ambassadør i Paris og til Boyesen, og tre dager etter kom meldingen om at Molotov hadde fått sin nye stilling. Jeg sier ikke dette som kritikk av Braadland, for jeg tror at Braadland er meget arbeidsom og meget våken – men som et vidnesbyrd om at man kan overhodet ikke si noen ting fra Moskva. Man har rykter, eller man har muligens vink om hva den amerikanske ambassadør sier, men man vet ingen ting. Det man mener å vite, er det som fremgår av rapportene fra NATO, og som general Gruenther understreket meget sterkt i et foredrag han holdt på parlamentariskongressen i de samme dage, at Russland evne til angrep er meget vesentlig nedsatt ved det som har hendt i Ungarn og rundt om. Mens man før regnet med i tillegg til de russiske divisjoner å ha satellithærene, så kan man nå ikke regne med dem, og Russland må ha en rekke divisjoner for å holde orden i disse land, og det virker naturligvis til å nedsette Russland offensive evne. På den annen side er det sikkert helt riktig, det som ble fremhevet av fung. utenriksminister at de indre forhold kan medføre en eksplosjon. Fra hele det 19de århundrede vet man at hvert 25de år måtte Russland ha en angrepskrig for å dempe uroen innen landet, og det hadde de. Og til styrkelse

av den oppfatning at her ligger et vesentlig faremoment, vil jeg nevne hva der passerte i «Standing Committee» i NATO's parlamentarikerkonferanse.

Den tyske delegasjon – og den tellet bl.a. formannen i militærkomiteen i bundestag og tre medlemmer av regjeringen – bad om at man styrket Vestmaktenes troppeavdelinger i Vest-Tyskland for de følte seg i høy grad i faresonen. Det hadde sterkt svekket Vest-Tyskland at engelske og franske tropper var trukket ut på grunn av begivenheter annetsteds, og de bad inntrengende Amerika om å øke de amerikanske styrkene i Vest-Tyskland, for mens de holdt på å utbygge sitt eget forsvar og sine egne styrker, følte de seg veldig utsatte.

Men ellers har det almindelige inntrykk vært at den store fare nu truer Europa fra syd. Sovjet utfolder jo et veldig arbeide i Nord-Afrika og blant araberstatene i det hele, og ved hjelp av Nasser gjør de alle de skurkestreker som overhodet er mulige. Jeg synes at man i Norge vel skal vokte seg for å gi inntrykk – nasjonalt eller internasjonalt – av at vi styrker Nasser, men det lar seg ikke nekte at den norske delegasjons stilling i Generalforsamlingen i New York i store kretser har skapt megen engstelse nettopp for dette, og at den har skapt en god del internasjonal uvilje.

Jeg nevner som et vidnesbyrd om hvor alvorlige forholdene er, at i den delegasjon som den amerikanske kongress nu hadde i Paris med en rekke meget kjente senatorer som Johnson, Fulbright, Green osv. og 9 mann fra kongressen, tok man sterk avstand fra den amerikanske politikk. Nu var begge formennene, både for senatorgruppen og for kongressgruppen, demokrater, og de sa at den etter deres mening uvettige utenrikspolitikk som ble ført i Amerika, lot seg kun forklare når man husket at kongressen ikke var sammen og ikke trådte sammen før januar. Formannen for den amerikanske delegasjon sa om den fransk-engelske aksjon i Suez at etter meningen i kongressen var den long overdue, de hadde ventet altfor lenge med den. Det var ikke den offisielle amerikanske politikk, men det var det medlemmene av kongressen ønsket å si, sa han.

Alle rapporter tyder på en veldig sovjetisk virksomhet i Nord-Afrika og innen araberstatene. Det lar seg ikke nekte at det har lykket De Forente Stater å skape en enorm uvilje i Europa i løpet av de siste ukene. Man så et uttrykk for det i en artikkel i Times som ble telegrafert hit i går, og en artikkel i Daily Express.

Den hollandske delegasjonen i Paris under ledelse av Godheart, en av de mest fremskutte sosialister i Holland, som også har møtt i Europarådet gang på gang, sa at harmen i de små stater over den amerikanske utenrikspolitikk i de siste måneder var stadig stigende. Amerikanerne hadde mistet sine gamle venner i Nederlandene, og der var en uvilje som steg til meget stor bitterhet, over deres forsøk på oljesanksjoner og over at de støttet Nasser.

Ved å opptre for sterkt på amerikansk side på linje med stater som India, som under Nehru spiller en mer og mer dubiøs rolle, mister vi den good-will som vi i høy grad har hatt og har i England og Frankrike, uten å vinne noe igjen.

Utenriksministeren nevnte at Nasser hadde gitt Hammarskjöld tilsagn om egyptisk bistand. Det er da ikke noe menneske som bygger noe på et ord fra Nasser. Nasser ga Mollet sitt æresord som offiser på at han skulle opptre på den og den måte

og gjøre det og det. Det var brutt innen det var gått mange timene. Det er slikt som har skapt en del av den personlige bitterhet.

Vi bør kanskje i Norge være oppmerksomme på at Nassers nærmeste rådgivere er tyske gestapister, som har funnet sitt hjem og sitt virkefelt i Egypt, og under egyptiske navn i meget høye stillinger som rådgivere for Nasser. En slik, opphavsmannen til utvisningen av jødene og skrittene mot dem er Nassers fortrolige rådgiver, som nu opptrer under navnet d'Aman. Han var tidligere tysk S.A.-gruppefører Buble, som var nestkommanderende ved gassovnene i Auschwitz. Nassers to andre høye rådgivere, som sammen med ham og utenriksministeren danner likesom det høyeste råd, er en mann som kaller seg med det egyptiske navn Nalisman – han var tidligere S.S.-standardfører Moser, siktet for en del av de alvorligste krigsforbrytelser i Tsjekkoslovakia – og en som kaller seg d'Al Nacher, og som før han dukket opp i Egypt, het Gleim og var en av de gamle førere fra den krets som stod Hitler nær. – Det har vært drevet en infiltrasjon fra tidligere tyske offiserer, som, etter at Argentina er blitt stengt for dem, ikke har noe annet operasjonsfelt enn Egypt. Det er ingen som har noen forbindelse med dem, som tror det minste på noe som blir sagt fra dem.

Nu har man jo skapt det inntrykk at det er Nasser som likesom er seierherren og dikterer alt mulig. FN har etter mitt skjønn ved de siste dagers begivenheter vesentlig gjort seg latterlig. Hammarskjöld har ikke hatt de nødvendige dimensjoner, det tror jeg ikke det er noen tvil om. Det har kommet til uttrykk også i svenske aviser og i aviser rundt om i Europa. Man overlater til Nasser å bestemme hvem som skal være de FN-tropper som skal bevokte kanalområdet. Canada hadde et ekstraordinært møte i sitt parlament, hvor det bevilget de tilstrekkelige midler til å sende 1200 mann til FN-styrkene etter oppfordring av general Burns, som er deres leder, og som er kanadier. Nasser erklærte at han ønsket ikke kanadierne, han ville ikke ha dem der, han ville helst ha styrker fra satellittlandene. Hvis kanalen nu i løpet av kort tid skal bli bevoktet vesentlig av troppeavdelinger fra Tsjekkoslovakia og Jugoslavia – man har også talt om å få troppestyrker fra de andre satellittlandene – kan enhver si hva det vil bety i realiteten. Sovjet kommer da frem til kanalen ved Nassers hjelp, og FN's aksjon blir i det vesentlige latterlig.

Jeg vil gjerne vite om det foreligger noen rapport fra vår delegasjon ved FN som forklarer hvorfor den har stilt seg på den ytterste fløy av de Nasser-vennlige. Man må være forberedt på at det vil bli reist offentlig diskusjon om dette i Norge med en sterk beklagelse av delegasjonens holdning. Også i Sverige og i Danmark er det uro over dette forhold. Det kan naturligvis være momenter som er ukjente for oss som har betinget det, men jeg synes at det er overordentlig farlig for vår hele internasjonale stilling. Man må huske på at det er de små stater som her er truet hele veien. At russerne støtter Nassers politikk, skulle være et varsel for dem alle om hva den innebærer. Derfor synes jeg at stillingen for oss er meget lite tilfredsstillende i øyeblikket og rummer faremomenter som vi må være helt på det rene med.

Tyngdepunktet for de russiske operasjoner er, som jeg sa, flyttet til syd. Det er jo en gammel plan å angripe Europa i buken, som det heter. Der er det svakest. En mann som general Bethuot som jo ikke er ganske ukjent i Norge, og andre

franskmenn, hvis militære omdømme og hvis norske sympatier er ganske klare, var overordentlig bekymret, og mente at det ble rettet et meget farlig støt mot Vestmaktene og mot NATO i det hele gjennom den aksjon som ble ledet over fra Afrika, hvor man hadde en kommunistisk infiltrasjon sydover til Sudan og rundt om, og hvor man kunne vente overraskelser. Man må jo huske på at folkene der ikke er i besiddelse av noen politisk opplysning, men det er meget lett å påvirke dem og å oppagitere dem. Vi har sett islamittiske myrderier både av jøder og kristne, i Konstantinopel forleden år, i Cairo forleden år og i Algerie. Man må være forberedt på at de middelalderlige lidenskaper hos disse folk, som man søker å kurtisere på enhver måte, lar seg oppflamme meget lett, og man vil komme i en meget vanskelig stilling hvis Nasser og hans nazistiske rådgivere får lov til å opptre mer og mer aggressivt mot alle ikke arabere i Egypt. Vi er nødt til å se dette som det er, og jeg tror at vi alle meget gjerne vil høre noe fra den norske delegasjon ved FN, som forklarer dens egen holdning, og som kan bidra til å kaste lys over den internasjonale situasjon.

**Formannen:** Må jeg få lov å spørre: Hvilken avstemning eller opptreden sikter hr. Hambro særlig til i sin kritikk over vår delegasjon?

**Hambro:** At den står som forslagsstiller sammen med Amerika og sammen med India og andre til de forskjellige resolusjoner som støtter Nasser, og som er meget upopulære – ganske naturlig – på grunn av sin unødvendige aggressivitet i England og Frankrike.

**Hegna:** Bare et spørsmål. Foreligger det noen opplysninger som kan gis her i forbindelse med de islandsk-amerikanske forhandlinger om Keflavik?

**Fung. utenriksminister Skaug:** Når det gjelder det hr. Hambro nevnte vedrørende opplysningene fra Moskva, er vi sikkert alle sammen på det rene med at disse opplysningene i høy grad er basert på gjetninger og på samtaler innen det diplomatiske korps i Moskva, og de er delvis basert på rent tilfeldige bemerkninger som er utvekslet ved høytidelige og festlige anledninger i forbindelse med besøk av delegasjoner. Allikevel er vel forholdet det at de folkene som nå sitter der borte, har visse muligheter for å gjøre seg opp en mening om hva som skjer, og hva disse tingene kan bety. De kjenner noe til landet, og de har ikke stort annet å beskjeftige seg med enn å spekulere over disse tingene.

Hva angår ambassadør Braadlands opplysning, så gjaldt vel den første opplysning den gjetning han kom med om hvorvidt Molotov ville bli generalsekretær i Partiet. Han uttalte meget bestemt at han ikke trodde det var tilfellet, men at det som nå var aktuelt, var stillingen som sjef for innenriksministeriet.

Det spørsmål som hr. Hambro reiste med hensyn til delegasjonens stilling i New York i de spørsmål som har vært oppe i de siste to-tre ukene, er det selvsagt ikke så helt enkelt å besvare i utenriksminister Langes fravær, fordi

rapportvirksomheten i den siste tid kanskje ikke har vært så intens som den var tidligere. Men delegasjonens hele opplegg og stilling har vært basert på det som det vel var alminnelig enighet om for noen uker tilbake, at det gjaldt å få skapt en situasjon så det ikke skulle bryte ut en krig. Man kan si at det var en nokså enkel problemstilling. Men ved de drøftelsene som har vært her hjemme om utviklingen i Midt-Østen, var det vel tross alt stort sett enighet om at det å unngå krig var det vesentlige, og at det var nødvendig for FN å få anledning til å operere i Midt-Østen, slik at skytingen opphørte, og man kunne begynne å snakke sammen om det som måtte gjøres. Meget av det som har skjedd i den senere tid, har vel sitt utgangspunkt i at det var det primære i vår tenkning at det gjaldt å forhindre at krigen og skytingen skulle fortsette.

**Hambro:** Et nytt München.

**Fung. utenriksminister Skaug:** Vel, det kunne man jo langt fra vite noe om på forhånd. Det var spørsmål om hvorledes disse forhandlingene forløp, og det fremgår av de rapporter som foreligger at der har Dag Hammarskjölds utgangspunkt utvilsomt vært dette – og det har vært godtatt av FN med overveiende flertall – at Egypts suverenitet måtte respekteres. Det betyr ikke at man tok stilling for Nasser. Indirekte har det nok virket til foreløpig å styrke Nassers stilling. Men allikevel, skulle FN operere, måtte det være på basis av Egypts suverenitet, og derav har det, mer eller mindre logisk, fulgt en rekke ting i dette hendelsesforløp.

Delegasjonens stilling har også fulgt likefrem av det utgangspunkt at her gjaldt det å skape mulighet for å unngå en krig. Man kan kanskje etterpå si at dette ikke var en rimelig linje å følge. Jeg vet også at hr. Hambro stilte seg noe skeptisk til dette fra begynnelsen av, jeg kan huske det, men allikevel var det den overveiende oppfatning at dette var det som måtte gjøres, fordi det vesentlige var å unngå en krig.

Delegasjonen har i noen utstrekning rapportert om utviklingen, særlig om Hammarskjölds reiser til Egypt og de problemer som der kom opp. De var meget betydelige, meget vanskelige, og Nasser satt i en god bargaining position, det kan det ikke være noen tvil om. Men der har det igjen fra Hammarskjölds side og fra organisasjonens side vært sett på som det vesentlige at det gjaldt å forhandle seg frem og få etablert FN-styrkene i tilstrekkelig antall, og dermed ha mulighet for å komme til et mer reelt forhandlingsgrunnlag enn man nå har. Dette kom klart frem i det innlegg utenriksministeren hadde i debatten i går, og som vi har den fulle tekst til her i Oslo. Så vidt vi vet, er det den endelig tekst, selv om det dokument vi har mottatt, er merket «utkast». Det kan naturligvis sendes til komiteen.

Når det gjelder forhandlingene mellom De Forente Stater og Island, er det etter de opplysninger vi har fått, riktig, det som står i avisene, at de er brakt til et gunstig og positivt resultat. Hovedbetydningen av de forhandlinger ser ut til å være at det ikke blir tale om noen amerikansk tilbaketrekning. De amerikanske forhandlere er nå reist til Washington for å forelegge forhandlingsresultatet for State Department. Av en innberetning fra ambassadør Anderssen-Rysst om en samtale

han har hatt med de amerikanske forhandlere, ser det ut til at de har gode forhåpninger om at man på amerikansk side vil godta dette forhandlingsresultat, som, så vidt vi forstår, i og for seg vil medføre at hele tilbaketreknings spørsmålet stilles i bero.

Det store spørsmål for Islands vedkommende ser da ut til å være hvorvidt dette vil komme til å ha noen innvirkning på sammensetningen av den islandske regjering, idet en del av den islandske regjering overhodet hverken har vært med på eller hatt noe som helst kjennskap til de forhandlinger som her har vært ført.

**Statsminister Gerhardsen:** Når det gjelder den norske delegasjons holdning, synes jeg det står nokså klart at den har opptrådt helt i samsvar med de synsmåter som utenriksministeren ga uttrykk for i sin redegjørelse og i sine debattinnlegg i Stortinget, og i samsvar med de synsmåter som det ellers ble gitt uttrykk for i Stortinget fra alle hold.

Hr. Hambro mener at Norge er kommet i slett selskap, og særlig skulle det være nærmest litt diskriminerende å være i Indias selskap. Jeg er ikke sikker på at alle deler den oppfatning. Men Norge er også i Amerikas selskap og i Canadas selskap og i andre gode nasjoners selskap, når delegasjonen har opptrådt slik som den måtte mene at Stortinget ønsket den skulle opptre. De synsmåter hr. Hambro har gitt uttrykk for i dag, har jeg for mitt vedkommende tidligere bare sett uttrykt i Morgenbladet. Men ellers har jeg ikke hverken i Stortinget, i norsk presse eller i norsk opinion i det hele tatt sett uttrykk for slike synsmåter.

Jeg vil gjerne ha sagt at hvis det i utenrikskomiteen er alminnelig tilslutning til de synsmåter hr. Hambro har gitt uttrykk for, tror jeg vi med en gang skulle be utenriksministeren komme hjem. Ellers må han i tilfelle få andre instruksjoner enn de han og delegasjonen har i dag.

**Formannen:** Jeg skal bare få lov å bemerke til statsministeren at jeg deler hans oppfatning derhen at vår delegasjon har opptrådt i det vesentlige i samsvar med det som det var enighet om i den utvidede utenrikskomite og i Stortinget. Spørsmålet kan bare være hvorvidt situasjonen også i FN er så labil at man av den grunn ønsker å konferere.

Det var den gang i hvert fall én ting man ikke var klar over i Stortinget. Man regnet vel med som en nokså sikker ting at i det øyeblikk FN kunne sende sine vaktstyrker til Egypt, ville man ikke være undergitt betingelser og kontrabetingelser fra Nasser i den grad som det senere har vist seg. Det som nå hos mange er en frykt, er at FN's inngripen kan vise seg å være en uhyre tom demonstrasjon, som i det lange løp bare vil skade FN. Det kan vi formodentlig være enige om.

Jeg tør ikke uttale meg om det spørsmål statsministeren reiste. Det unndrar seg fullstendig min bedømmelse. Men det vil hr. Hambro kanskje kunne svare på.

**Statsråd Handal:** Jeg skal bare få gi en opplysning. Hr. Hambro nevnte frykten for at det skulle bli satellittstater som skulle overta overvåkingen. Jeg skal få referere fra møtet i det rådgivende utvalg for FN-styrkene i New York den 14.

november. Bunche leste der opp listen over de stater som skulle være med, og jeg skal få referere listen i den rekkefølge han brukte: Canada, Columbia, Norge, Sverige, Finnland, India, Tsjekkoslovakia, Romania, Ceylon, Pakistan, New Zealand, Burma, Jugoslavia, Iran, Etiopia, Brasil, Indonesia, Afghanistan, Ecuador, Filippinene.

**Røiseland:** Det er vel mykje som tyder på at hr. Hambro har rett i at russarane prøver å råma Vest-Europa i Midt-Austen, og brukar Nasser som reiskap. Eg kan difor vera samd med han i at vi skal vera varsame med å sy puter under Nasser. Det er klårt.

Men på den andre sida må vår delegasjon ved FN for alt i verda ikkje engasjera oss til føremon for England og Frankrike. Den aksjon som England og Frankrike sette i verk har ein teki avstand frå i Stortinget, og det må vera heilt klårt at den aksjonen er eit eklatant brot på grunnprinsippet for FN. Skulle det slag aksjonar bli vanlege, meiner eg at internasjonalt samarbeid i det heile ville falla bort. Eg kan ikkje skjøna anna enn at skulle vi risikera noko slikt seinare òg, ville det bli svært vanskeleg å vera med i NATO – med statar som heldt seg rett til i visse situasjonar å setja sitt eige syn og si eiga vurdering opp mot grunnprinsippa i ein avtale, og som bryt avtalane.

No er det sagt at det kanskje var ting bak kulissene som tvinga England og Frankrike, og at vi seinare skulle få greie på det. Til dags dato har vi ikkje fått greie på noko, og til dags dato har ikkje England og Frankrike greidd å overtyda Sambandsstatane om at det var slike ting bak kulissene. – Vi skal ikkje gjera noko som kan gjera motsetninga til England og Frankrike djupare, det skal vi ikkje, men eg meiner det ville vera heilt galt om vi av omsyn til vår gamle og vår noverande venskap med England og Frankrike skulle la vera å seia frå om vårt syn og i det heile stella oss som om vi godtok eller orsaka den aksjonen som er sett i verk. Eg har difor for min del ikkje noko å merka til den stilling som vår delegasjon har teki i FN, og eg har også meint at den stillinga var i samsvar med det mandat som delegasjonen hadde fått frå denne nemnd og frå Stortinget. – Eg ser slik på Sambandsstatane sin politikk i denne situasjonen og eg meiner at det er Sambandsstatane som har berga freden.

**Formannen:** Jeg skal bare få lov å legge til at det som for meg – eller for mange – kan virke angstinngydende i disse dager, er vel den mulighet at FN her kanskje kommer opp i samme prøvesituasjon som Nasjonenes Forbund i Mandtsjuriakonflikten i 1931 og i Etiopiakonflikten i 1935/36. For det må jo alle være klar over at bryter FN-aksjonen sammen, med den gunstige utgangsposisjon den hadde, da blir det ikke svært meget igjen av FN's evne til å kunne gripe inn. Men jeg skal være enig med hr. Røiseland i at til dags dato er det ikke noensomhelst grunn til å kritisere vår FN-delegasjon.

**Hambro:** Jeg har ikke kritisert noen uttalelser som utenriksminister Lange er kommet med, men jeg synes det var å trekke konsekvensene noe vidt av den

holdning Stortinget inntok, å stille seg sammen med en rekke av de stater som avholdt seg fra å stemme i spørsmålet om Ungarn eller som stemte imot FN's resolusjon i Ungarn-saken, for å komme på linje med De Forente Stater når det gjelder disse ting. Forøvrig var jeg meget sterkt inne på den tanke å anmode statsministeren om å hjemkalle utenriksministeren til en konferanse. Nå skal jo utenriksministeren til et møte i NATO's råd en gang i begynnelsen av desember, og det kunne jo tenkes at han da la veien om Oslo.

**Fung. utenriksminister Skaug:** Han reiser fra New York fredag, og er her førstkomende lørdag.

**Hambro:** Det er av megen betydning for oss alle å bli holdt helt à jour, og jeg synes at situasjonen er på mange måter meget engstende. Jeg har ingen tillid til Amerikas utenrikspolitikk. Jeg vil ikke gå så langt som den hollandske delegasjon, som offisielt, i et offentlig møte uttalte at Amerika har jo overhodet ingen utenrikspolitikk. De har i lange tider under Eisenhowers vaklende ledelse skadet hele Vesten. Og når man hører listen over de stater som skal stille et vakthold, synes jeg at den bekrefter i høy grad den frykt jeg uttalte. Canada får altså ikke lov av Nasser til å komme.

**Statsråd Handal:** Jo, Canada kommer.

**Hambro:** Ihvertfall uttalte den kanadiske minister til meg for tre dager siden i Paris at de fikk ikke lov til å komme, og det sa også den kanadiske delegasjon. Så da må der være inntrådt noe i de siste to-tre dager.

**Fung. utenriksminister Skaug:** Det siste det står på er dette spørsmål om de skal ha lov til å ha deres regimentsmerke på eller ikke. Men ellers er de underveis til Egypt med et hangarskip, og Nasser har gitt tillatelse til at de skal komme inn.

**Hambro:** Ja, men når har han gitt den?

**Fung. utenriksminister Skaug:** Meldingen kom i går eller iforgårs.

**Hambro:** For jeg var sammen med ambassadør Willgress hos Lord Ismay for fem dager siden, og da bekreftet begge at de kunne ikke komme, for Nasser ville ikke slippe dem inn. Burma og Indonesia og Pakistan og alle de andre – det er jo ikke tropper som Vesten kan stole det minste på. Særlig ond vilje har det skapt i Holland og også i Belgien at på et tidspunkt da presidenten i Indonesia ble meldt til FN for å ha fengslet og straffet og torturert uten lov og dom europeere i Indonesia, ble han offisielt innbudt av Eisenhower til å komme som gjest til De Forente Stater, hvilket for et slektledd som de sa, har kostet Amerika all sympati i Holland. Og han ble gjort til æresdoktor der og alt mulig. Man har oppgitt alle moralske prinsipper når man aksepterer de opplagte torturister og mordere som underhandlere. Jeg

beundrer den selvovervinnelse Hammarskjöld må ha utvist ved å trykke Nasser i hånden, men det hjalp jo ikke noe videre på den internasjonale situasjon.

Men som jeg sa også isted: Før vi får en orientering direkte, vet vi alt for lite om grunnlaget for delegasjonens opptreden. I hovedlinjen har vi alle vært enige. Det var jo Stortingets beslutning, det var utenriksministerens selvfølgelig instruks her at vi ikke støtter noen art av aggresjon. Men ett sted må man trekke en grenselinje, ikke for å støtte de andre, men for å si at vi vil ikke være med på noe som understreker et nytt München, hverken når det gjelder Ungarn eller når det gjelder hr. Nasser. De siste dagers begivenheter med utvisningen og plyndringen av de fremmede som er der, må jo ha gitt tilstrekkelig vidnesbyrd om hva slags regime det er Nasser ønsker. Det er etter Goebbels' mønster de opptrer alle sammen, instruert fra tysk side. Deri ligger den store fare. Og vi vil sikkert alle sette stor pris på å få en direkte redegjørelse fra utenriksminister Lange. Begivenhetene kan utvikle seg meget fort, men det kan også være at det går langsomt, så det blir tidsnok. Det er naturligvis meget vanskelig å ta ham hjem fra New York nu, men hvis det er så at han kommer hjem lørdag, er det en stor vinning, for det vi ønsker å høre, er hva *han* kan ha å si. Og man må huske på at for øyeblikket er ikke FN det eneste sted hvor ting skjer, det er kanskje ikke engang det viktigste sentrum for begivenhetene i dag. For det lar seg ikke nekte at FN ved sin utglidning har tapt uhyre meget i posisjon. Jeg kan være enig med hr. Sundt i at det vil være en stor vinning om begivenhetene kan utvikle seg slik at FN's aksjon kan gjennomføres på en måte som skaper en viss respekt for FN, men jeg synes at det ser bekymringsfullt ut i dag.

**Formannen:** For å kutte av spørsmålet med hensyn til utenriksministeren, er det nå på det rene at utenriksminister Lange ventes hjem på lørdag. Det er derfor så vidt jeg skjønner ikke noe i veien i og for seg for at man kan ha en redegjørelse av utenriksminister Lange på mandag, men det får man i tilfelle undersøke.

**Selvik:** Det var et nokså dystert bilde hr. Hambro tegnet av situasjonen i det nære Østen, med opplysninger som vel virket nokså sjokkerende. Vi har vel antydningsvis hørt noe lignende før, og vi har jo i de siste dagene hver dag lest telegrammer i avisene som vi ikke har synes så særlig om. Det som vel i noen grad har bekymret de fleste, er vanskelighetene med å få FN-troppene i full bemanning og i aktivitet der nede. Men man burde vel kanskje ha vært forberedt på at det ikke var en så helt enkel sak. Det er første gang det settes opp slike polititropper, man har ingen presedens for det, og om charteret hjemler det, gir det jo ikke noen anvisninger for de rent praktiske arrangementer. Så så absolutt overraskende burde det ikke kommet på oss. Det er naturligvis grunn til å følge utviklingen med spendt oppmerksomhet, med den aller største aktpågivenhet.

Der var enkelte ting av det hr. Hambro pekte på som kanskje ikke henger så godt sammen. Det gjelder vel i det Nære Østen i noen grad i all fall det samme som gjelder for Moskva, at det er ikke så lett å få absolutt eksakte opplysninger, og fremfor alt tør det være vanskelig å få greie på motivene som ligger bak, og at det er gestapister som spiller en så fremtredende rolle der nede som Nassers rådgivere og

nærmeste medarbeidere, får man jo ikke så godt til å rime med den voksende russiske innflytelse.

**Hambro:** De har da arbeidet sammen før.

**Selvik:** Det er ikke så umiddelbart innlysende for meg i all fall, men la nå det være.

Når det gjelder den norske delegasjons stemmegivning, kan jeg nøye meg med å slutte meg til det som her har vært påpekt. Den er etter min oppfatning i overensstemmelse med det opplegg som vi drøftet her i komiteen og med det man kan trekke ut av debatten i Stortinget. Vi diskuterer naturligvis ikke resolusjoner her, det forbyr seg jo selv. Vi drøfter heller ikke hvem vi eventuelt skulle stå sammen med som forslagsstillere til eventuelle resolusjoner. Det lar seg heller ikke gjøre, og det ville være forferdelig tungvint for dem som skal representere oss der ute og tungvint i det hele tatt å føre norsk utenrikspolitikk, hvis slike detaljer skulle behandles i denne komite. Vel var der i Stortinget visse nyanser i oppfatningene – det var så vidt jeg erindrer hr. Hambro og hr. Harald Torp som la for dagen en viss forståelse for Englands og Frankrikes politiaksjon – men iøvrig oppfattet jeg det slik at reaksjonen på det punkt ellers var temmelig enstemmig. Jeg uttrykte det slik at av rent prinsipielle grunner måtte vi reagere skrappt. Jeg kan føye til at jeg kanskje holdt den mulighet åpen at der kunne være ting som vi ikke kjente og som kanskje kunne ha rettferdiggjort aksjonen, men jeg må som hr. Røiseland si at til dags dato har det ikke kommet frem noe.

Når det gjelder situasjonen pr. i dag, kan jeg nok forstå at franskmennene og britene holder igjen og ikke har lyst til å trekke seg ut før de har nådd de mål som de satte seg. Men de er jo ikke identiske med FN's og selv om man måtte mene og selv om det måtte bli bevist en gang i fremtiden at deres opptreden avverget et krigsutbrudd, så er ikke det det samme som at troppenes tilstedeværelse i dag har en lignende preventiv virkning. Den kan naturligvis vurderes noe forskjellig. For mitt vedkommende er jeg tilbøyelig til å tro at det virker mer utfordrende, mer provokatorisk, og at jo lenger de er der, desto større er risikoen for at det kan oppstå vanskeligheter og at våpnene igjen kan komme til å tale.

Ellers er det vel riktig at vi kommer tilbake til dette spørsmålet når utenriksministeren kommer hjem i nær fremtid. Jeg vil bare til slutt igjen få understreke at selv om det er mange ting som har engstet meg i disse dager, kan jeg ikke på noe punkt finne grunnlag for kritikk av den norske delegasjons holdning.

**Watnebryn:** Hr. Hambro spurte hvorfor den norske delegasjon ved FN har stilt seg på ytterste Nasser-vennlige fløy. Jeg går ut fra at hr. Hambro ikke har ment at det har vært tilsiktet å være Nasser-vennlig, men at det mer var et uttrykk for bitterhet over virkningen av FN-aksjonen, og det kan vi selvsagt alle være noe bekymret over. Men vi måtte vel regne med at dette måtte bli den første virkningen. Det var jo tross alt Egypt her som var angrepet.

**Hambro:** Ja – det er meget tvilsomt. De har i syv år sabotert FN og trosset alle konvensjoner og angrepet med morderbander Israel hele den tid.

**Watnebryn:** Det kan finnes mange unnskyldende momenter både for Israel og for Storbritannia og Frankrike, men konkret nå var det så vidt man kan skjønne helt klart hvem som var angriperen, og da måtte FN's aksjon i første rekke være til støtte for den som var angrepet.

**Hambro:** Ja da.

**Watnebryn:** Og virkningene her – det er klart at de skaper mange skuffelser og også bitterhet. Det kan man utmerket godt skjønne.

Jeg synes i likhet med hr. Selvik at det går uhyggelig smått med å få inn de relativt beskjedne styrker som var planlagt fra FN's side. Foreløpig er det så vidt jeg skjønner bare kommet ca. 2 000 mann av en planlagt styrke på 10 000, og det har jo tatt uhyggelig lang tid. Men det kommer av at de er avhengige av tillatelse fra Egypt, og samarbeid med dem som står der, nemlig både Storbritannia og Frankrike og Egypt.

Så var det et par ord jeg gjerne ville si om situasjonen i satellittstatene. Det er vel riktig at det er situasjonen i Midt-Østen som først og fremst, hvis den endrer seg til det verre, kan utløse en storkrig, men jeg har inntrykk av at fung. utenriksminister mente at situasjonen også i satellittstatene var labil og lite oversiktlig. Og det bilde vi i dag ser av begivenhetene i Ungarn, synes å tyde på at det der er utløst krefter som gjør det ulikt ethvert bilde det var mulig å kunne gjøre seg opp på forhånd. Det er løsnet for krefter, for en fanatisme, en desperatisme som ingen kunne beregne på forhånd, og meget av det som har skjedd der, tyder på at russerne selv er svært usikre på hvordan de skal gripe situasjonen an, de har ikke gjort seg opp noen endelig mening.

**Hambro:** Frihet er veldig smittsomt.

**Watnebryn:** Ja. Og det er nettopp det som nå skjer jeg mener kan resultere i at Gomulka ikke klarer å holde igjen det polske folk. Hva vil så skje? Vil Sovjet marsjere inn i Polen? Og hvilke virkninger vil det ha på Øst-Tyskland? Vi vet heller ikke hva som kan komme til å skje i forholdet Sovjet-Jugoslavia. Det som har overordentlig stor betydning her, det er å få vite hvor den ytterste grense går som det er mulig for Sovjet å kunne gå over uten at det utløses en storkrig. Der foreligger vel ikke noen klar, definitiv grense for hvor langt det er mulig for Sovjet å gå før det utløser en storkrig – det vil si, det er vel noenlunde klart at hvis de angriper et av NATO-landene, vil det utløse en storkrig, men ellers flyter grensen, og det jeg har lyst til å spørre fungerende utenriksminister om, det er om han vet om det er gjort helt klart for Sovjet at der finnes en grense og hvor den grensen går som vil utløse en storkrig om den overskrides. Det er vel ikke mulig å si noe definitivt på forhånd, men at det er uhyggelig farlig, det synes jeg det er i hvert fall.

**Oscar Torp:** Hr. Hambro overrasket oss jo litt i dag med sin uttalelse når det gjelder delegasjonen i FN. Det som forelå var jo at ikke bare Stortinget, men det norske folk sto bak den linjen som ble trukket opp av utenriksministeren i Stortinget, og som han har fulgt. Men allikevel skjønner jeg godt hr. Hambro. For mitt eget vedkommende var det som hendte nokså nedslående, fordi vi er knyttet til England med så sterke bånd, og knyttet til England også med personlige bånd. Det var nedslående å se at England i grunnen har sviktet noe av det vi hadde ventet at det skulle være den første til å forsvare. Men selv om jeg, i likhet med hr. Hambro, heller ikke har så stor tillit til amerikansk utenrikspolitikk, må vi vel si at Amerika i disse vanskelige ukene representerte det som vi for all del mente var det riktige. Derom kan det vel ikke være tvil. Og her står vi overfor det store, avgjørende spørsmål for oss: Dette å føre en utenrikspolitikk slik at vi kan bevare freden. Det er det som er det dominerende. Og i de dager da det vi nå snakker om fant sted, var det jo slik at vi alle fryktet at nettopp Englands og Frankrikes aksjon skulle utløse det vi helst ville slippe.

Vi lever i en verden – ja, hr. Hambro sa det så utmerket, så jeg kan bare legge til at vi lever i en verden, hvor de vanskeligste politiske punktene beherskes av bødler. Men når alt kommer til alt synes ikke jeg at vi har grunnlag for å øve kritikk overfor FN, og jeg synes heller ikke at vi har grunn til å nære mistillit til Hammarskjöld i denne saken. Jeg tror han har gjort det som var mulig, og opptrådt mest mulig ansvarlig og forsvarlig. Derfor mener jeg fremdeles at vi må være oppmerksomme på situasjonen, men hele tiden ha i tankene at vi for all del må prøve å innrette oss slik at vi ikke utløser en ny verdenskrig. Situasjonen er fortvilet. Ved siden av at vi har Midt-Østen, som vel er det mest brennbare av alt, sitter vi maktesløse når det gjelder Ungarn og det som hender der, og det er jo maktesløsheten som på mange måter lammer oss og som skaper utålmodighet, og som også gir så lett anledning til å øve kritikk. Det går for smått. Men hadde vi noen muligheter? Vi hadde jo ikke noen krefter bak oss for FN's vedkommende når det gjaldt å gripe inn. Nå i dag kan vi gjerne si at vi er bedrøvet over at det ikke er gått fortere, men vi er da inne på veien, og det er det jeg mener er det vesentlige.

Jeg ville nok ha motsatt meg at vi skulle innkalle utenriksministeren, men når det allikevel passer i hans program, er det meget tilfredsstillende at han kommer. Men det ville ha vært oppsiktsvekkende, synes jeg, hvis vi uten videre skulle ha hjemkalt utenriksministeren for å gi en redegjørelse, og særlig synes jeg det ville ha vært ille på bakgrunn av hva hr. Hambro har sagt. Jeg tror ikke vi har noe særlig grunnlag for å øve kritikk overfor de standpunkter delegasjonen har tatt i FN. Det er kjedelig – og det må vi jo regne med også siden – det er kjedelig at vi kommer i et selskap som består av folk vi helst ikke skulle være sammen med, men jeg tror ikke det er riktig at vi på noen måte er kompromittert i den henseende.

Jeg vil gjerne til slutt si at det er vel neppe noen gang i den tid jeg har sittet i Stortinget at jeg i den grad har følt at Stortinget hadde et helt folk bak seg som da denne beslutning ble fattet – den beslutning som var mandatet til vår delegasjon i FN.

**Kjøs:** Det var interessant å høre utenriksministerens redegjørelse, og jeg vil gjerne få si et par ord om situasjonen i Midt-Østen. Jeg tror det er riktig som utenriksministeren sa, at det knytter seg faremomenter til situasjonen der også på kort sikt. Men det som gjør meg mer urolig, er de faremomenter som knytter seg til Midt-Østen på litt lengre sikt. Og det vi kommer til å stå overfor der i fremtiden, det legges det grunnen til i tiden nå fremover. Det er vel ikke noen tvil om at russerne har holdt på med og også fortsetter med en oppladning i Midt-Øst-landene, spesielt Syria og Egypten, og det er vel heller ikke noen tvil om at oppstår det der borte et tomrom, så vil russerne fylle det. Det er jo enighet om at Storbritannia og Frankrike – og det er også innrømmet av dem – skal ut med sine styrker, og vi har alle sluttet oss til at FN-styrkene skal plasseres i dette område. Men jeg kan ikke forstå at FN-styrkene kan ha noen mulighet for å løse den oppgave som vi har tenkt de skal ha, hvis de skal være underlagt de bestemmelser som Egypten øyensynlig mener at det kan fastsette for dem, og som den egyptiske utenriksminister tydelig ga uttrykk for i sitt innlegg i de Forente Nasjoner i går, da han, etter det som er referert i pressen, uttrykkelig sa at FN-styrkene hadde praktisk talt ikke noen oppgaver der, og de skal ikke være der lenger enn Egypten tillater det.

Jeg synes at det hittil i de Forente Nasjoner, og jeg vil spesielt si fra Amerikas side, er lagt for liten vekt på faren ved den utvikling som kan finne sted i Midt-Østen. Skal man ha noe håp om å få noen avgjørende innflytelse på utviklingen der borte, kan ikke jeg skjønne annet enn at FN er nødt til å opptre med fast hånd når det gjelder de styrker de har besluttet skal plasseres i Suezkanal-området for å ivareta FN's oppgaver i dette område.

Når det gjelder vår delegasjons opptreden, tror ikke jeg at delegasjonen har kunnet innta noen annen stilling enn den har gjort i de spørsmål som har foreligget. Men jeg mener at oppfordringen nå må være til stede til å gå meget aktivt inn for at FN må si klart fra at det ikke er Egypten som bestemmer over FN-styrkene, men at det er FN selv som gjør det. Vi er i ferd med å gli inn i en situasjon der borte som vi ikke har tenkt oss, og det er det jeg mener at FN nå selv må være klar over, for at hele aksjonen der borte ikke skal miste selve grunnlaget for å kunne føre til det resultat som vi har tenkt. Og det vil jeg si, at skulle vi få det resultat at russerne blir herrer i Midt-Østen, over oljedistriktene der og med fri adgang til det nordafrikanske fastland, slik at vi får russisk maktkonsentrasjon rundt Vest-Europa like fra Grense Jakobselv til Marokko, og da er vår utgangsstilling overmåte svak. Det synes jeg at man i FN, og også Amerika, bør vurdere.

**Fung. utenriksminister Skaug:** Det er vel så at vi alle er noe bekymret over at det har tatt så lang tid for FN-styrkene å komme på plass i tilstrekkelig antall. Men man må jo være klar over at der her ikke minst har gjort seg en rekke praktiske vanskeligheter gjeldende.

FN's generalforsamling bestemmer seg for å sende en slik styrke, spør forskjellige land om de kan stille kontingenter, og får positive svar. Man regner i det øyeblikk med at amerikanske transportfly skal kunne ta disse styrkene frem til

Egypt. Det første som så skjer er at det viser seg at amerikanerne kommer på andre tanker. De kan ikke transportere styrkene lenger enn til Neapel. Hvorpå FN må begynne forhandlinger med et sveitsisk kommersielt flyselskap for å få troppene sendt videre fra Neapel til Egypt. I mellomtiden samles det en del folk i Neapel som det ikke er så helt enkelt å skaffe underbringelsesmuligheter for. Når det så er i orden med det sveitsiske flyselskap, viser det seg at troppene ikke kan ha med seg mer enn 30 kg. utstyr pr. mann, og må la en hel del av sitt utstyr forøvrig bli igjen i Neapel. De kommer så til Egypt, hvor man har de samme praktiske vanskeligheter.

Nå etterpå kan man sikkert med rette si at her startet man en stor operasjon med å sende troppestyrker som forutsetningsvis skulle ha en del utstyr, uten at de tekniske forutsetninger forelå for en slik transport. Men man anså det som så viktig i alle fall å få disse folkene frem så fort som mulig og så nær som mulig, at man trass i vanskelighetene prøvde på dette. Det måtte imidlertid foretas en rekke improvisasjoner, som da på den rent tekniske siden har forsinket en hel del.

I tillegg til det kommer selvsagt hele forholdet til Egypt. Men i og med den resolusjon som Generalforsamlingen vedtok den 7. november, var jo den saken klar. Den resolusjonen sier at FN erkjente at en ikke kunne anmode om at styrkene skulle bli stasjonert på og operere i et gitt lands territorium uten med samtykke fra regjeringen i vedkommende land. Det er ordene i resolusjonen av 7. november, og de slår ganske klart fast det som vel for FN måtte være et vesentlig utgangspunkt, at Egypts suverenitet i denne sammenheng måtte respekteres. Om man ikke hadde valgt en slik ordlyd, tør det vel være høyst tvilsomt om en slik resolusjon hadde fått et stemmeflertall som man anså det ønskelig at den skulle få. For vi må huske på at FN i denne sammenheng er en organisasjon hvor det gjør seg høyst forskjellige meninger gjeldende om disse spørsmål, og en organisasjon hvor de landene som tilhører vår del av verden, er i et meget stort mindretall. Derfor er det ikke bestandig så lett å si hva FN burde bestemme seg til, hva FN burde gjøre. Hva FN kan bestemme seg for å gjøre, er avhengig av hvordan FN's medlemmer i en gitt situasjon reagerer og hva FN's medlemmer er villige til å gjøre.

Derfor er det heller ikke så lett, tror jeg, det som hr. Kjøs nå var inne på, at FN må være klar over at de og de ting kan komme til å skje, og FN må være klar over at de og de ting må gjøres. En del medlemmer av FN vil kanskje ha sin bestemte oppfatning om disse spørsmål på linje med de synspunkter hr. Kjøs hevder, men det er også mange andre land i FN, som gjennom sin stemme spiller samme rolle som vi gjør, og som man må få med på et vedtak som har størst mulig tilslutning, for at FN's vedtak i det hele tatt skal bety noe.

Dette som er lagt fast i Generalforsamlingens resolusjon av 7. november om Egypts suverenitet i samband med styrkene, har selvsagt forårsaket en del vanskeligheter, det er sikkert. På den annen side hadde delegasjonen sikkert ikke noe annet å gjøre enn på basis av de diskusjoner som hadde funnet sted her hjemme, å forsøke å forhandle seg frem til en ordning, fordi det var den eneste mulighet for å bevare fred i området. Hvis man ikke hadde fulgt den linjen – vel, så hadde det vært krig i området.

Hvis man nå skal ta opp denne situasjon til vurdering igjen, er det disse alternativer man står overfor: Enten forhandler man seg frem, med de faremomenter og risikomomenter som kan foreligge, eller man gjør det ikke. Det kan, så vidt jeg kan forstå, ikke være andre alternativer. Og der har vår delegasjon ikke hatt annet å gjøre, så vidt jeg kan forstå, enn å forsøke å gi sin støtte til alle forhandlingsopplegg, og likegyldig forsåvidt hvem de da ville komme til å være co-sponsor med når det gjaldt en resolusjon.

Overfor hr. Watnebryns spørsmål beklager jeg at vi ikke kan gi noen bestemte opplysninger om hvorvidt det fra stormaktenes side er sagt til Sovjet-Samveldet: Så langt og ikke lenger. Jeg skulle anta at det ikke er gjort. Det er den slags ting som stormaktene sjelden sier til hverandre. På den annen side er man vel på russisk side gjennom mange andre ting som er sagt, klar over at det er en grense, og at denne grensen er nokså snever trukket opp når det gjelder spesielt situasjonen i Midt-Østen.

**Vatnaland:** Det var semje i Stortinget og i denne komiteen om hovudretningslinene som ein har fylgt og bør fylgja i denne vanskelege situasjonen som me står oppe i. Eg meiner det same i dag som den gongen. Ein må vera forsiktig her, og ikkje bli medansvarleg for tiltak eller standpunkt som kan utløysa krig.

Ein annen ting er om det som hittil er gjort frå FN, har vori nok til å gje det trykket som må til på Nasser. Eg trur det er mange som har stussa litt ved fleire både resolusjonsopplegg og andre ting som kan sjå ut til å styrkja posisjonen for Nasser. Det er ikkje lett her å gjera seg opp noka fast meining om det har vori naudsynt for FN å handtera det heile slik som det er gjort hittil. Eg kan godt skjønna det som fungerande utanriksminister nyleg sa, at det var vanskeleg for FN, slik som denne organisasjonen er sett saman av så mange ulike slag medlemer og syn, å ta ei avgjerd om kva som skal gjerast. Og det er i valet av dette at ein kan sjå det under noko ulik synsvinkel no etterpå.

Det som hr. Hambro heldt fram, var i grunnen eit uttrykk for mykje av det som kom fram under konferansen i Paris no nettopp. Eg høyrde sjølv korleis det der vart gjevi luft for, ein kan vel nesten seia harme, ikkje minst frå den hollandske delegasjonen, som hr. Hambro her nemnde.

Det kjem føre meg at det som i grunnen kanskje kan vera eit skilje her, det er at det som me har sett som det primære: for all del å hindra at det vart utløyst nokon katastrofe av verdsformat, i hovudsaka er basert på situasjonen i dag og i den nære framtid, medan eg hadde inntrykk av at dei andre europeiske delegasjonane på møtet i Paris ikkje berre såg på situasjonen i dag og i næraste framtid, men såg desse problema i samanheng med situasjonen på lang sikt. Og det var der eg hadde inntrykk av at dei andre europeiske delegasjonane var serleg misnøgde med USA, som dei meinte ikkje tok nok omsyn til situasjonen på lengre sikt. Om mi oppfatning der er rett, kan vel andre seia meir om, men det var slik som eg skjønna det.

Eg meiner framleis at det er ingen grunn for oss til å kalla utanriksministeren heim for å diskutera situasjonen på nytt lag. Men når han kjem, lyt me berre vera

glade for at me kan få ei orientering om situasjonen slik som delegasjonen i FN har sett han, og at ein kan få ein ny diskusjon om spørsmåla.

Eg vil ha sagt – som det har vori mitt syn tidlegare at ein må her vera varsam når ein vel selskap, og vera varsam så ein ikkje gjer seg delaktig i ansvaret for å løysa ut ein ny katastrofe av verdsformat. Det trur eg at heile folket ventar av oss. Men på den andre sida meiner eg at både me her i komiteen og medlemene av Stortinget, og serleg vår delegasjon, må vega nøye på alle situasjonar som ein blir delaktig i, og ikkje medverka til at ein styrkjer posisjonen til Nasser, for det vil etter mitt syn seia å vera med på å styrkja Sovjet på lengre sikt.

Førebels skal eg ikkje seia meir.

**Smitt Ingebretsen:** Jeg vil for mitt vedkommende si at jeg har ikke noe å bebreide den norske delegasjon. Den har, så vidt jeg forstår, i det vesentlige holdt seg til det opplegg som er gitt fra Stortinget og fra denne komite i denne sak. En annen ting er at man etter hvert som begivenhetene går videre, kan komme inn på betraktninger, som kan gjøre at man mer eller mindre må komme til å revidere sitt syn på enkelte ting. Men for meg har det vært noe vesentlig at vi sto på det standpunkt at det var av avgjørende betydning at man i FN ikke spente ben under det moralske grunnlag for den politikk som skulle føres, og det var det Frankrike og England etter min mening hadde gjort.

Det er klart at sånn som situasjonen utvikler seg, vil der etterhånden komme kritikk, og der vil etterhånden kanskje bli tvil om man har handlet riktig. Men det vil i høy grad komme til å avhenge av den måte hvorpå FN opptrer, og den kraft FN kan legge i sin politikk. Hvis resultatet skal bli at folk ikke får tillit til at det ligger en fast mening bak det standpunkt FN har inntatt, går dessverre mange ting i oppløsning som ikke burde gjøre det.

For å nevne en enkelt ting, synes jeg at FN's beslutning om å sende vakttropper til Egypt, var utmerket i sitt opplegg, men jeg synes ikke det er fulgt ordentlig opp, og jeg synes at de forhandlinger som Hammarskjöld har ført med Nasser, har gitt resultater som kan få noen hver til å bli i høy grad tvilende og til å spekulere på hvilken vei dette fører hen. Når vi i Norge – og det synes jeg har vært veldig gledelig – med hensyn til vårt svar på appellen om å få norsk deltakelse i vaktstyrkene, har satt en fart på, som man kan si ellers er oss helt fremmed, så virker det for den alminnelige mann uhyre skuffende å se at der ennå ikke står mer enn 500 FN-soldater i Port Said, og at de ikke vet hva de skal gjøre. hva er deres oppgave? Det vet de ikke noe om. De bader! Man får bare en skildring av det liv de fører i Egypt. Men det var da ikke derfor det hastet så forferdelig. Det var for at der skulle komme en vaktstyrke som det kunne stå respekt av. Selvfølgelig var det ikke ment at det skulle være en styrke som kunne legge til slag med Egypt eller med de tropper som måtte stå der, britiske eller franske, men det skulle være en styrke som med den bakgrunn den hadde ved at den besto av FN-soldater, hadde en evne til å inngyde respekt, som kunne hindre at krigen blusset opp. Det forspiller man når man ikke følger opp den intensjon som man hadde da man startet. Hva slags begrunnelse er det f.eks. å si at der har vært praktiske vanskeligheter med å flytte disse folkene og

skaffe transportmidler? Hva er det for en beredskap som ikke kan flytte 1 000 soldater? Det er jo noe ganske annet der blir spørsmål om når det virkelig gjelder. Jeg synes det faktum at FN og de som sto bak den overveldende majoritet for FN's beslutning, ikke på et blunk kan sende 1 000 eller 10 000 soldater avsted, virker nedslående. Man må regne med de psykologiske virkninger på den alminnelige mann, og i det lange løp spiller det etter min mening en uhyre rolle hvordan den alminnelige mann oppfatter de ting som skjer.

Jeg vil også peke på en ting som at Hammarskjöld forhandler med Nasser med det resultat – så vidt jeg har forstått det – at det er Nasser som skal bestemme når FN skal være i Egypt eller ikke, den dag Nasser sier: «Nå vil jeg ikke ha dere her, nå kan dere reise hjem», så er FN ferdig med sin oppgave i Midt-Østen, enten den er løst eller ei. Jeg vil si at jeg synes det gjør at hele situasjonen ikke blir seriøs, det blir teater istedenfor virkelighet.

Jeg er enig i at det er en farlig oppladning som er foregått i Midt-Østen, og jeg tror den blir farligere for hver dag som går. Man må huske på at Nasser, som altså nå skal bestemme om FN skal være der nede eller ikke, åpent har sagt at det er hans program at Israel skal utslettes av jorden. Med det utgangspunkt kan der hende mange ting, spesielt når man har en stormakt som er interessert i å fyre opp under følelsene.

Jeg festet meg ved at det ble sagt at etter opprøret i Ungarn, var posisjonen ikke lenger så sterk som før for Sovjet, fordi de ikke lenger kunne stole på satellittstatenes tropper. Jeg vil være tilbøyelig til å si at jeg tror stillingen er gunstigere for Sovjet etter de ting som er skjedd, enn den var før. Det som hendte i Polen, og det som er hendt i Ungarn, med all den tragedie det innebærer og med hele den frihetslengsel som er kommet til uttrykk gjennom opprørerne, gir Russland en ny kamouflasje, en mulighet for å foreta store troppeforskyvninger vestover som de kan dekke bak nødvendigheten av å holde orden i disse satellittstatene, mens deres oppgave kan være av en ganske annen og mer vidtrekkende karakter. Når dette foregår samtidig med at de for alvor søker å få fotfeste i Midt-Østen, og får fotfeste der, ser jeg situasjonen som ytterst alvorlig.

Allikevel vil jeg ikke stille meg blant dem som kritiserer at FN fortsatt tar avstand fra Frankrikes og Englands opptreden. Men for å slutte med det som jeg begynte med: Det er nødvendig at vi sørger for at det moralske grunnlag under den politikk vi fører, ikke blir sparket bort. Det er den bebreidelse vi kan gjøre overfor England og Frankrike, og det er en alvorlig bebreidelse.

**Formannen:** Der er to talere igjen: hr. Hambro og hr. Leirfall. Jeg tror vi deretter er nødt til å sette en strek, med mindre statsministeren og utenriksministeren har bemerkninger å gjøre til slutt. Vi har to også meget viktige saker igjen på kartet.

**Hambro:** Jeg har meget lite å føye til det som er sagt av hr. Kjøs og hr. Smitt Ingebretsen. Det har ikke vært min mening å kritisere den avgjørelse som ble truffet av Stortinget i full overensstemmelse med denne komite. Jeg vil ikke diskutere engang hvorvidt de senere begivenheter har vist at den var riktig eller uriktig. Etter

min oppfatning var det det eneste vi kunne gjøre på det tidspunkt. Dermed er alt sagt om den ting. Og det har vi alle vært enige om, og det tror jeg at vi fremdeles er enige om.

Men de opplysninger som er gitt av den fungerende utenriksminister, om Amerika som plutselig ombestemte seg og ikke ville frakte FN's tropper lenger enn til Napoli – formodentlig av hensyn til Nasser – og at der ingen forberedelser var gjort for å få dem ført videre fra Napoli til Port Said ...

**Fung. utenriksminister Skaug:** Det er det jeg vet fra avisene.

**Hambro:** Javel, men det er jo et vidnesbyrd om at aksjonen ikke var forberedt på en riktig måte av De Forente Stater og av Hammarskjöld, og det er et vidnesbyrd om hvor vanskelig Hammarskjöld er stillet når han vil følge De Forente Stater med muligens en utilstrekkelig kritikk.

Det var ikke min tanke at man skulle innkalle utenriksministeren forat han skulle stande tilrette her, men forat vi skulle kunne få opplysninger om situasjonen som han er den eneste som kan gi. Det er jo nu i orden, og det tror jeg at vi alle er meget vel fornøyd med.

Blant de spørsmål som jeg mener vi gjerne skulle ha en forklaring på, er også det, hva der er gjort med Ungarn i de Forente Nasjoner – hvorfor man uten noen debatt, så vidt jeg kan skjønne, har godkjent fullmaktene for Kadars representanter. Tidligere har der jo gang på gang vært reist tvil om fullmaktene, men der sitter Norge og de andre og godtar uten et ord, så vidt vi vet, fullmaktene for Kadars folk og de andre. Det er der en anledning som er forsømt, som ikke kommer tilbake, og det har berørt oss overordentlig smertelig.

Men vi har heller ikke sett noe om at der er reist noe spørsmål om disse utvisningene fra Egypten og konfiskasjonene av eiendom, som er akkurat i likhet med hva tyskerne gjorde i sin tid – en plyndring. Det berører oss også smertelig.

Når jeg ga uttrykk for så megen engstelse her, så er det i første rekke fordi jeg mener at det som skjer, er en trusel mot NATO. Etter uoverensstemmelsen mellom England og Frankrike på den ene side og De Forente Stater på den annen, synes jeg det var en oppgave for alle NATO's makter å prøve å hele det brudd, og ikke å utdype det. Det var det som bl.a. ble gitt uttrykk for av Gaitskell på den konferansen i Paris. Men nu synes det som om der er dem som – muligens i naivitet, muligens i idealitet, muligens påvirket direkte eller indirekte fra russisk hold – ser det som en oppgave å få gjort skillet mellom England og Frankrike på den ene side og de andre NATO-stater på den annen, så dypt som mulig, i stedet for å prøve å bringe i stand en forsoning.

Der ble talt et meget borgerlig ord i Paris av en av de delegerte fra Canada. Den kanadiske delegasjon var kommet direkte med fly fra Vancouver, hvor de hadde hatt et møte, så de hadde reist halve verden rundt, og det var en kanadisk senator fra Saskatchewan som sa: Vi har ikke reist halve verden rundt for å høre på høflige platityder av diplomatisk art fra dem som kommer her, men forat de skal si hva de virkelig har på hjertet. – Og det har jo vært feilen ved mangen konferanse, at

det man har sagt, har vært høflige platityder og ikke det som innerst naget en og gjorde en urolig. Og jeg mener at for den norske delegasjon og for alle som opptrer på Norges vegne, er det om å gjøre å bidra til å få denne kløft utjevnet og å få et tillidsfullt forhold mellom alle makter innen NATO.

Naturligvis kan man si, og det vil alltid bli sagt at det er et spørsmål man må overveie, hvor langt man plikter å gå for å bevare freden. Det var den oppfatning som førte til verdenskrig nr. 2. For å bevare freden lot man Hitler gjøre hva han ville, inntil det til slutt var helt klart at der var ingen vei utenom. Det er efter min oppfatning noe av det samme man holder på med nu i Midt-Østen, å la folk, som bare er verre enn Hitler, få lov til å få et fritt spillerum, få lov til å føre en utryddelseskrig mot andre, fordi de vet at på den annen side sier man at man må gjøre alt for å bevare freden. Hvis man fører det resonnement altfor langt, så kan man være sikker på at freden *ikke* vil bli bevart. Men det er jo det vanskeligste å avgjøre for de ansvarlige statsmenn, hvor det riktige punkt er, og alene de som sitter så sentralt at de har alle opplysninger, vil kunne vite det.

Det som den korte krig mellom Israel og Egypten ihvertfall gjorde helt klart, er at slettere tropper enn de egyptiske har man ikke i moderne tid sett. Det er kun én ting de kan, og det er å løpe, og så kan de skyte fra bakhold og myrde. Det har de tilfelles med en rekke av de islamittiske araberstater, men der er jo ingen tvil om at beduinerstatene er langt taprere individuelt enn egypterne er, som jo kommer vesentlig fra Cairo og omgivelsene, der.

Det hendte for endel år siden at en amerikansk minister i Rumenien spurte regjeringen, hvorav det kom at de hadde et latinsk sprog, mens alle de andre stater på Balkan hadde slaviske sprog. Da svarte den rumenske utenriksminister: Det kommer av at vi er blitt for en stor del befolket fra Rom, Rom sendte i sin tid over her 3 straffebataljoner, som hadde truet med å gjøre opprør, og så sendte de over et stort antall prostituerte fra Rom for å bli kvitt dem. – Og da sa den amerikanske minister: Gud, hvor befolkningen er gått tilbake siden den gang!

Noe tilsvarende må vel kunne sies om egypterne. Det er et bunnfall i byene i Egypt, og man har gitt dem et fritt spillerum, som er skikket til å fylle oss med engstelse.

Jeg er glad for at vi har fått dette møte i stand, og jeg er glad for at der er kommet til uttrykk fra de forskjellige talere her en viss engstelse, som jeg mener vi alle må ha, og som jeg er sikker på Regjeringen har og at utenriksministeren har i høy grad. Og vi er sikkert alle enige i at vi har all grunn til å legge bånd på oss i vår offentlige opptreden, så vi ikke opptrer provokatorisk i forholdet mellom England og Frankrike på den ene side og De Forente Stater på den annen; men det er en livsbetingelse for oss innen NATO at de finner hverandre i fordragelighet og i et felles program. Hvis ikke, står vi overfor en sprengning som vil være Vest-Europas tilintetgjørelse.

**Leirfall:** Det har vori ein tendens til å diskutera desse spørsmåla om Midt-Austen på det grunnlaget at det skulle eksistera eit internasjonalt samarbeid og ein vilje til samarbeid internasjonalt, og vidare på det grunnlag at det skulle eksistera

ein internasjonal rettsorden, ikkje berre på papiret, men også i realiteten. Men vi veit så uhugeleg godt at begge delar er illusjonar. Og tilhøva i Ungarn, affæraner der, og likeså Nassers ope uttalte program når det gjeld Israel, skulle då til overmål ha vist oss det. Det er naturleg at publikum drøfter og tek standpunkt til spørsmåla ut frå denne ideelle oppfatninga. Men eg trur det er farleg om statsmaktene altfor mykje gjer det. Vi må ikkje vera så opptekne med å drøfta sakene på dette illusjonsplanet at vi gløymer kva som kan sikre oss og resten av Vest-Europa ved utbrot av ein eventuell ny krig, som vi dessverre også må ta med i rekneskapen.

Hr. Vatnaland var inne på dette, at mellom andre, representantar for andre statar som møtte i Paris, var meir opptekne av den sida av spørsmålet enn vi synest vera. Og her er no det viktigaste av alt: Kva er FN's line når det gjeld framtida for Suezkanalen? Skal FN-troppane bli permanent der nede eller skal dei ut igjen når kanalen er rydda opp og det førebels har blitt ro der nede? Skal det bli eit tomrom – ja, så veit vi alle saman så godt at det vil seia det same som at kanalen vil koma under Sovjets kontroll og vil bli blokkert fyrste dagen vi kjem i ein konflikt. Eg meiner at vi også må ta med slike spørsmål i reknestykket, og at det blir gjort i den offentlege diskusjonen. Og vi må også – det vil eg ha sagt – vi må hugsa på at utviklinga kan bli slik at det kan bli skapt vanskar ved at den norske opinion blir alt for mykje einsretta i ei viss retning.

Eg vil ikkje kritisera vår delegasjons stilling. Men på den andre sida vil eg no også seia at utviklinga er så uviss at ein kan ikkje til kvar tid vera bunden til oppfatningar som har gjort seg gjeldande i Stortinget på eit bestemt tidspunkt. Eg trur heller ikkje det er meininga hos delegasjonen.

Så vil eg til slutt streka under det ansvaret vi har tatt ved å sende våre gutar til Egypt. Det kan skapast farlege situasjonar også for våre eigne soldatar, om det blir den oppfatning nede i området at dei berre skal tolast så lenge Nasser vil. Det er ikkje det minst viktige ved saka.

**Formannen:** Jeg setter da strek for denne sak. – Jeg vil bare slutte med å si at jeg betrakter det som værende på det rene at såfremt utenriksminister Lange kommer lørdag, vil man forsøke å få et møte i den utvidede utenrikskomite, om mulig mandag, hvis budsjettforberedelsene i departementet tillater det. I hvert fall bør komiteens medlemmer være forberedt på å bli innkalt til mandag kl. 10 – eller hvis ikke da, en av de nærmeste dager.

**Oscar Torp:** Får jeg si en ting. Jeg er enig med hr. Hambro i at det er en livsoppgave å hele skismaet mellom England og Frankrike på den ene side og USA på den andre. Men jeg vil gjerne ha lagt til at det er like avgjørende for NATO og for freden at vi kan bevare Amerika i og for Europa. Begge de to tingene er like viktige.

**Formannen:** Jeg vil nå si til stenografene at forsvarsministerens redegjørelse ikke skal refereres, men at dere vil bli tilkalt på kort varsel når vi begynner på neste sak.

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

Møte onsdag den 28. november 1956 kl. 10.

**Statsminister Gerhardsen:** Det jeg har å si, blir ganske kort, og jeg tror ikke det er nødvendig at det stenograferes.

Man gikk over til forsvarsministerens redegjørelse kl. 12.10.